

УДК 347.9 (043.2)

Гетманцев О. В., к.ю.н., доцент,
Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна,

Гетманцев М. О., к.ю.н., старший дослідник,
завідувач лабораторії захисту суб'єктивних прав
відділу проблем приватного права,
Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва,
м. Київ, Україна

ВПЛИВ ІНТЕРПРТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЄСПЛ НА ФОРМУВАННЯ ПРЕЦЕДЕНТНОЇ МОДЕЛІ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Забезпечення в Україні повної та реальної незалежності судової влади від законодавчої та виконавчої влад може бути здійснено на основі конституційних положень, які здатні практично впливати на формування законотворчих нормативів навіть у такій важливій сфері функціональної діяльності держави, якою є правосуддя.

Вже достатньо тривалий період обґрунтовувалися наукові пропозиції щодо офіційного визнання судового прецедента джерелом системи права України. Де факто, це почало відбуватися вже давно адже він поступово проникав, спочатку не офіційно, у вітчизняну систему правового регулювання. Особливо цей процес почав проявлятися практично активно у судовій практиці національних судів України після офіційного визнання Україною юрисдикції Європейського суду з прав людини з часу ратифікації Верховною Радою України 9 листопада 1995 року Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколів до неї (Рим, 1950 р.) [1]. Ратифікація Конвенції Україною призвело для неї правовий наслідок – надання своєї згоди на обов'язковість рішень Європейського Суду в Україні. Основним мотивом прийняття такого рішення Україною було усвідомлення українським суспільством необхідності проведення демократичних і прогресивної реформ, на основі своєї національної внутрішньої та зовнішньої політики, для усунення національними органами, у тому числі судами загальної юрисдикції, порушень прав людини, які гарантуються їй Конвенцією.

Юрисдикція Європейського суду з прав людини поширюється на Україну. Правовою основою для цього є Закон України «Про виконання

рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року [2]. Це дає можливість розглядати його рішення як складову частину судової практики України [3, с. 46]. Також, значимість прийнятого нормативно-правового акту полягає у тому, що в Україні поступово будуть відбуватися реформаційні процеси у сфері цивільного судочинства, які спрямовані на підвищення ефективності на основі рішень ЄСПЛ діяльності національних судів із вирішення цивільних справ.

Визнання юрисдикції Європейського суду з прав людини у вигляді його інтерпретаційної діяльності положень Конвенції передбачає правові наслідки обов'язковості результатів такої діяльності для України як держави, яка має наміри стати повноцінним членом Європейського Союзу. Таким чином, надається практична можливість використати механізм такої діяльності Європейського суду для усунення недоліків у національному законодавстві.

Європейський Суд з прав людини наділений функцією наднаціонального судового органу. Він уповноважений здійснювати контрольні функції з приводу дотримання державами членами-Раді Європи положень Конвенції при виконанні ними своїх зовнішніх і внутрішніх державних функцій, у тому числі у здійсненні правосуддя в цивільних справах – цивільному судочинстві.

ЄСПЛ у своєму рішенні не дає своїх роз'яснень відносно питань пов'язаних з його виконанням, яке повинно вирішуватися на підставі національного законодавства. Існує загальне правило: виконання (реалізація) рішень ЄСПЛ повинно переслідувати мету – подібні порушення Конвенції не повинні повторюватися знову, а цивільне судочинство повинно надалі відповідати міжнародним стандартам судового захисту, які прописані в Конвенції.

Функціональна діяльність ЄСПЛ має дуалістичний (подвійний) зміст у сфері здійснення контролю за дотриманням положень Конвенції: 1) встановлення наявності або відсутності порушень Конвенції державою-учасницею (правозастосовна функція); 2) тлумачення положень Конвенції у межах конкретної справи (функція тлумачення Конвенції). Кожна з функцій здійснюється ЄСПЛ спільно в наслідок Конвенційної юрисдикції ЄСПЛ але при цьому вони (функції) зберігають свою самостійність. На це зверталася увага самим Європейським судом, який у своїх справах зазначав, що рішення Європейського суду ухвалюються не лише для вирішення конкретної справи, але й у широкому розумінні, для прояснення, розвитку і збереження положень Європейської конвенції, для того, щоб таким чином сприяти дотримання державами своїх зобов'язань, які вони повинні виконувати у якості учасників Конвенції. Відповідно, рішення ЄСПЛ повинні виступати в якості орієнтиру для удосконалення діючого національного законодавства України, а також враховуватися

законодавчим органом при розробці та прийнятті нових законодавчих актів.

Однією з функцій ЄСПЛ є здійснення ним інтерпретаційної діяльності, яка проявляється у змісті усього рішення, тобто у кожній з його частин: процедурі; факти; питання права. Тому, рішення ЄСПЛ ухвалюються (приймаються) у декларативній формі. У ньому переважно оголошуються те, у чому саме полягає порушення Конвенції у конкретній справі.

Отже, такий напрямок судової ЄСПЛ, як інтерпретаційна діяльність може проявлятися також з урахуванням національних правових правил і традицій правового регулювання, рівня прояву соціальних норм, досконалості та ефективності національного правосуддя.

Література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.

3. Цивільне процесуальне право України (Загальна частина): підруч. / О.В. Гетманцев, Л.А. Кондрат'єва, Л.А. Остафійчук, А.Л. Паскар, І.Ю. Татулич; за ред. О.В. Гетманцева. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2022, 408 с.

УДК 349.2 (043.2)

Гетьманцева Н. Д., д.ю.н., професор,
Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна,

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЯК ЮРИДИЧНИЙ ЗАСІБ ЗМІЦНЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЗАКОННОСТІ

Правові позиції Конституційного Суду України – явище неординарне, оскільки, незважаючи на відсутність його законодавчого визначення, воно регулярно застосовується в актах органу конституційної юрисдикції у випадках посилення на його попередні рішення, висновки або окремі ухвали. Така практика є цілком слушною, оскільки впливає насамперед зі значення терміна «позиція» - точка зору, ставлення до чого-небудь [1, с. 63]. В наш час здатність суду бути універсальним засобом вирішення правових спорів і ліквідації правової невизначеності невпинно зростає. Наразі в суспільному житті практично відсутні відносини, які не були б